Юрисдикційний аналіз судового контролю в Україні

(Презентація результатів дослідження)

Верховний Суд

ProJustice

Funded by the European Union

PRAVO-JUSTICE

EXPERTISE FRANCE

NotebookLM

Проблема невиконання судових рішень в Україні

- Понад **491 тис.** проваджень щорічно
- **Системна криза**, а не поодинокі випадки
- **ЄСПЛ** визнав проблему **системною**
- Загроза верховенству права та євроінтеграції

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Контекст та ціль дослідження

Судовий контроль — примус суб’єкта владних повноважень прозвітувати про виконання судового рішення, ухваленого не на його користь.

Мета: вперше системно виміряти реальну дієвість інструменту очима всіх сторін процесу у трьох юрисдикціях.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Предмет та завдання дослідження

Три юрисдикції:
Адміністративна, Цивільна, Господарська

- Оцінити рівень обізнаності учасників
- Проаналізувати ефективність санкцій
- Визначити ключові проблеми та вплив війни
- Сформувати пропозиції до законодавства

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Тріангуляція даних та методологія

1. **Аналіз законодавства:** огляд норм КАС, ЦПК, ГПК
2. **Соціологічне опитування:** ~500 респондентів
3. **Аналіз судової практики:** рішення 2021–2025 рр.
4. **Експертні дискусії:** Чернівці, Харків, Одеса

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Репрезентативність: Портрет респондентів

40%
Позивачі та їх представники

40%
Відповідачі (суб'єкти владних повноважень)

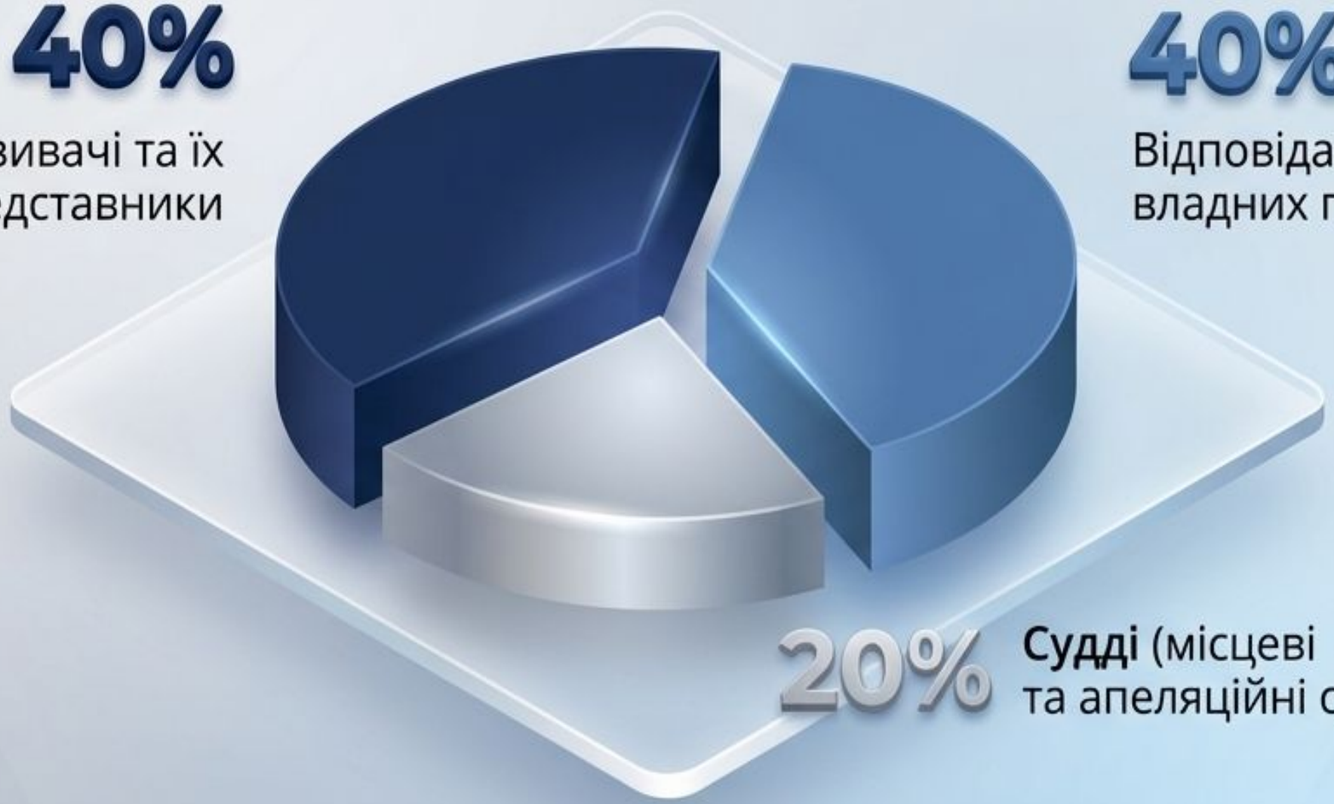

20% **Судді** (місцеві та апеляційні суди)

Географія: Вся підконтрольна територія України.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Демографічний зріз учасників

59% жінки

33% чоловіки

39% (30-44 роки)

21% (45-59 років)

50% мають від 10 до 20+ років стажу

65% Соціальні спори

38% Податкові

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Регіональні дискусії як інструмент верифікації

Верховний Суд

ProJustice
Міжрегіональний експертний центр

Funded by the European Union

PRAVO-JUSTICE

EXPERTISE FRANCE
GROUPE AFD

Більшість учасників процесу стикаються з тривалим невиконанням рішень

37%

77% опитаних мають досвід тривалого невиконання рішень.

- **37%** — стикаються систематично (багато разів).
- **40%** — стикаються інколи.
- **23%** — не стикалися.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Брак фінансування та відсутність персональної відповідальності блокують виконання

58%: Недостатнє державне фінансування (абсолютний консенсус серед усіх респондентів).

43%: Відсутність дієвих механізмів примусового виконання (обмежені повноваження виконавців та відсутність реальної відповідальності посадових осіб).

26%: Бездіяльність виконавчих органів.

21%: Недостатній судовий контроль після ухвалення рішення (позиція переважно позивачів).

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Рівень обізнаності щодо судового контролю

Загальний рівень обізнаності

68% респондентів вважають себе добре обізнаними (5-7 балів за 7-ми бальною шкалою)

23% опитаних оцінили рівень своєї обізнаності на 3 чи 4 бали

9% – обрали 1 чи 2 бали (практично/зовсім не обізнаний)

Порівняння зацікавлених сторін

Судді мають найвищий рівень обізнаності – середнє **5.88**

Позивачі – найнижчий рівень – середнє **4.68**

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Рівень знання щодо впровадження судового контролю у цивільному і господарському судочинстві

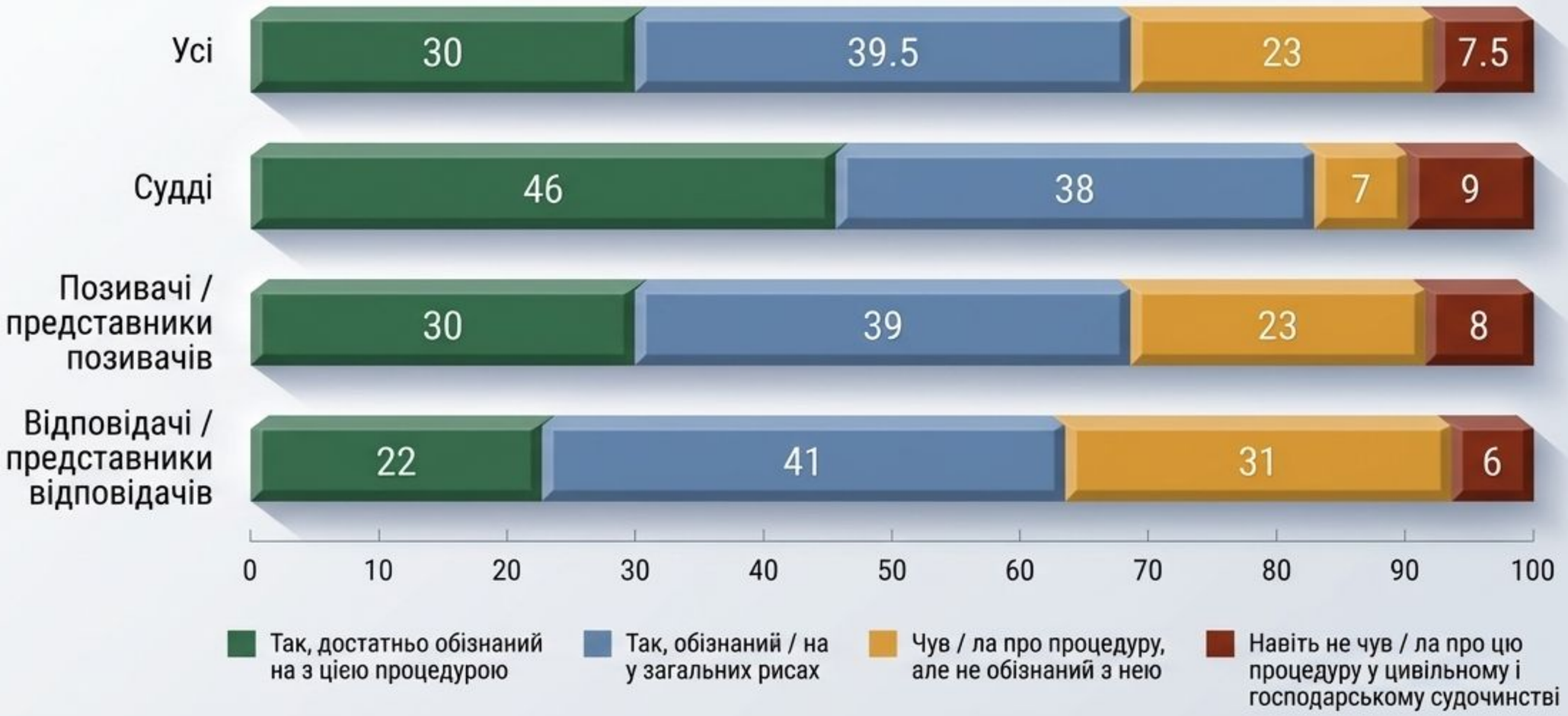

Верховний Суд

ProJustice Міжрегіональний експертний центр

Funded by the European Union

PRAVO-JUSTICE

EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Динаміка застосування судового контролю у 2021–2025 роках

Кількість судових рішень суду 1 інстанції із зобов'язанням подати звіт

*Звіти судів першої інстанції про розгляд справ у порядку адміністративного судочинства за 2021-2024 роки.

Кількість рішень, де згадувалось встановлення судового контролю

*Запит до ЄДРСРУ за словосполученням «встановлення судового контролю за виконанням судового рішення» для адміністративного судочинства.

Верховний Суд
ProJustice
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE

NotebookLM

Топ-3 категорії справ із застосуванням судового контролю

Судді:

- 95% – справи щодо соціального забезпечення
- 33% – справи щодо звільнення з публічної служби
- 27% – податкові спори

Позивачі:

- 55% – справи щодо соціального забезпечення
- 40% – примусове виконання рішень
- 23% – податкові спори

Відповідачі:

- 55% – справи щодо соціального забезпечення
- 21% – податкові спори
- 17% – примусове виконання рішень

*Сума відповідей не дорівнює 100%, так як респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Оцінка дієвості судового контролю

Судді:

- **31%** – дуже / скоріше дієва
- **57%** – частково дієва, частково ні
- **12%** – скоріше / зовсім не дієва

Позивачі:

- **28%** – дуже / скоріше дієва
- **35%** – частково дієва
- **32%** – скоріше / зовсім не дієва
- **5%** – важко відповісти

Відповідачі:

- **24%** – дуже / скоріше дієва
- **42%** – частково дієва
- **27%** – скоріше / зовсім не дієва
- **7%** – важко відповісти

*Сума відповідей не дорівнює 100%, так як респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді.

Результат застосування звітування про виконання рішення

Судді:

50% – виконання триває

7% – виконано повністю і своєчасно

13% – виконано повністю, але несвоєчасно

21% – виконано вчасно, але частково

6% – не виконано

3% – не визначилися

Позивачі:

29% – виконання триває

5% – виконано вчасно і повністю

30% – виконано повністю, але несвоєчасно

8% – виконано вчасно, але частково

21% – не виконано

7% – не визначилися

Відповідачі:

28,5% – виконання триває

28,5% – виконано вчасно і повністю

10% – виконано повністю, але несвоєчасно

17% – виконано вчасно, але частково

6% – не виконано

10% – не визначилися

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Категорії справ, які найбільше потребують посиленого судового контролю за виконанням судових рішень, %

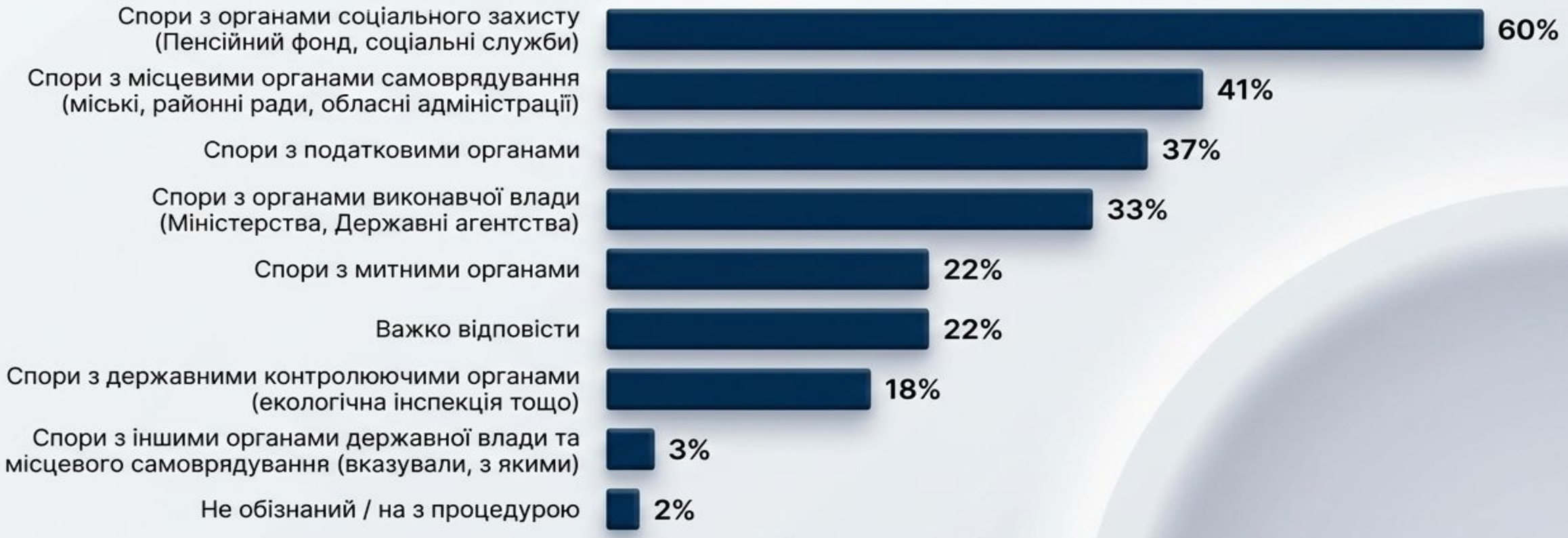

*Сума відповідей не дорівнює 100%, так як респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Чи вплинула повномасштабна війна на застосування процедури судового контролю у адміністративному судочинстві?

Верховний Суд

ProJustice Міжрегіональний експертний центр

Funded by the European Union

PRAVO-JUSTICE

EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Основні проблеми, які викликала повномасштабна війна щодо застосування процедури судового контролю

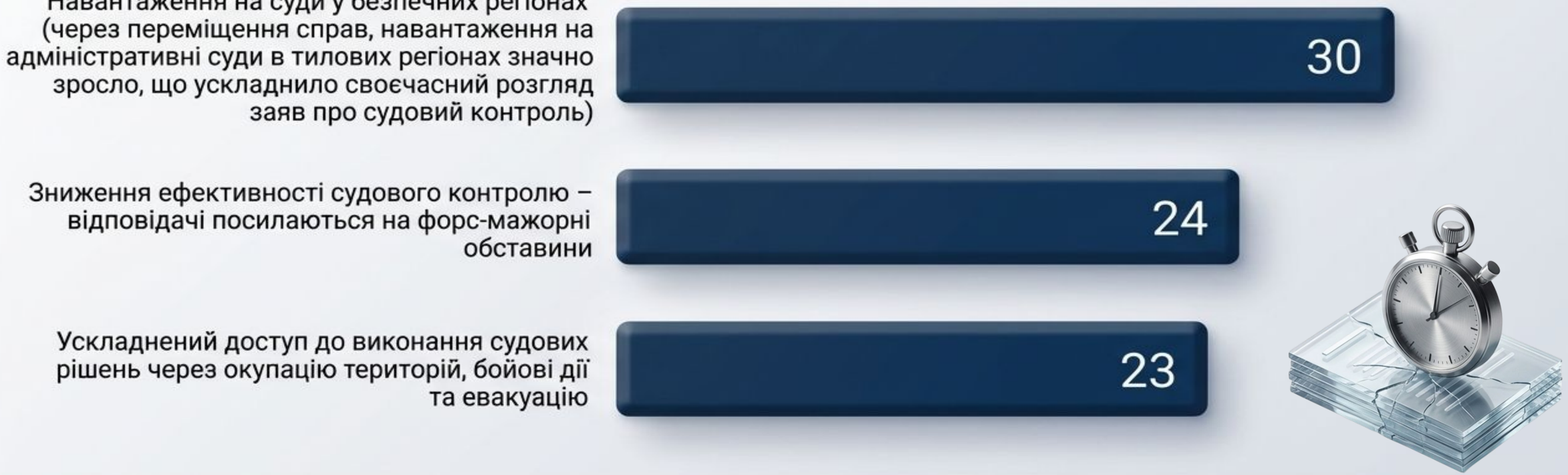

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Основні переваги процедури судового контролю

Топ-3 переваг для суду:

- **47%** - забезпечення верховенства права (судді, контролюючи виконання рішень, забезпечують дотримання законності та правосуддя)
- **45%** - підвищення ефективності правосуддя
- **39%** - підвищення довіри до суду

*Сума відповідей не дорівнює 100%, так як респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Основні переваги процедури судового контролю

Топ-3 переваг для позивача:

- **56%** - додаткові гарантії для позивача
- **42%** - підвищення дисципліни органів влади
- **40%** - забезпечення принципу верховенства права

*Сума відповідей не дорівнює 100%, так як респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді.

Основні недоліки процедури судового контролю

Судді:

- **77% – перевантаження роботою**
- 49% – відсутність дієвого результату за умови вкладення різних ресурсів
- 20% – необхідність втручання у виконання рішень

Позивачі:

- 40% – формальність звітів про виконання
- 33% – відсутність персональної відповідальності
- 28% – обмежені механізми примусу

Відповідачі:

- 35% – важко відповісти
- 27% – формальність звітів про виконання
- 24% – повільність процедури

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Основні проблеми у реалізації судового контролю, %

*Сума відповідей не дорівнює 100%, так як респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Чотири фундаментальні перепони гальмують процес правозастосування

Відсутність механізмів впливу (47%) та пасивність (25%) розкладаються на чіткі системні «баги».

Бюджетний дефіцит

Безвихідь для посадовців. Штрафи не створюють грошей у бюджеті.

Формалізм звітів

«Снігова куля» папірців. Надання формальних відписок замість реальних дій.

Персоніфікація відповідальності

Складність ідентифікації конкретного винуватця-керівника для застосування санкцій.

Технічні бар'єри

Брак автоматизації та інтеграції Е-суду з реєстрами виконавчих проваджень.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Процесуальна колізія з Держказначейством

Виконання рішень проти держави здійснюється через Казначейство шляхом **бюджетного списання**, в обхід відкриття **виконавчого провадження**.

Неможливість застосування стандартного судового контролю.

Утворюється правова прогалина між стадією ухвалення рішення та його реальною реалізацією.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Комплексна трансформація судового контролю в Україні

Стратегія переходу: від констатації системних проблем до впровадження дієвих економічних та цифрових механізмів.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Оцінка можливих / необхідних змін щодо процедури судового контролю

Чи достатньо судді використовують надані їм повноваження для забезпечення виконання судових рішень?

Верховний Суд

ProJustice Міжрегіональний експертний центр

Funded by the European Union

PRAVO-JUSTICE

EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Оцінка можливих / необхідних змін щодо процедури судового контролю

Чи необхідно розширити повноваження суддів у межах судового контролю?

Верховний Суд

ProJustice Міжрегіональний експертний центр

Funded by the European Union

PRAVO-JUSTICE

EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Топ-заходи для підвищення ефективності

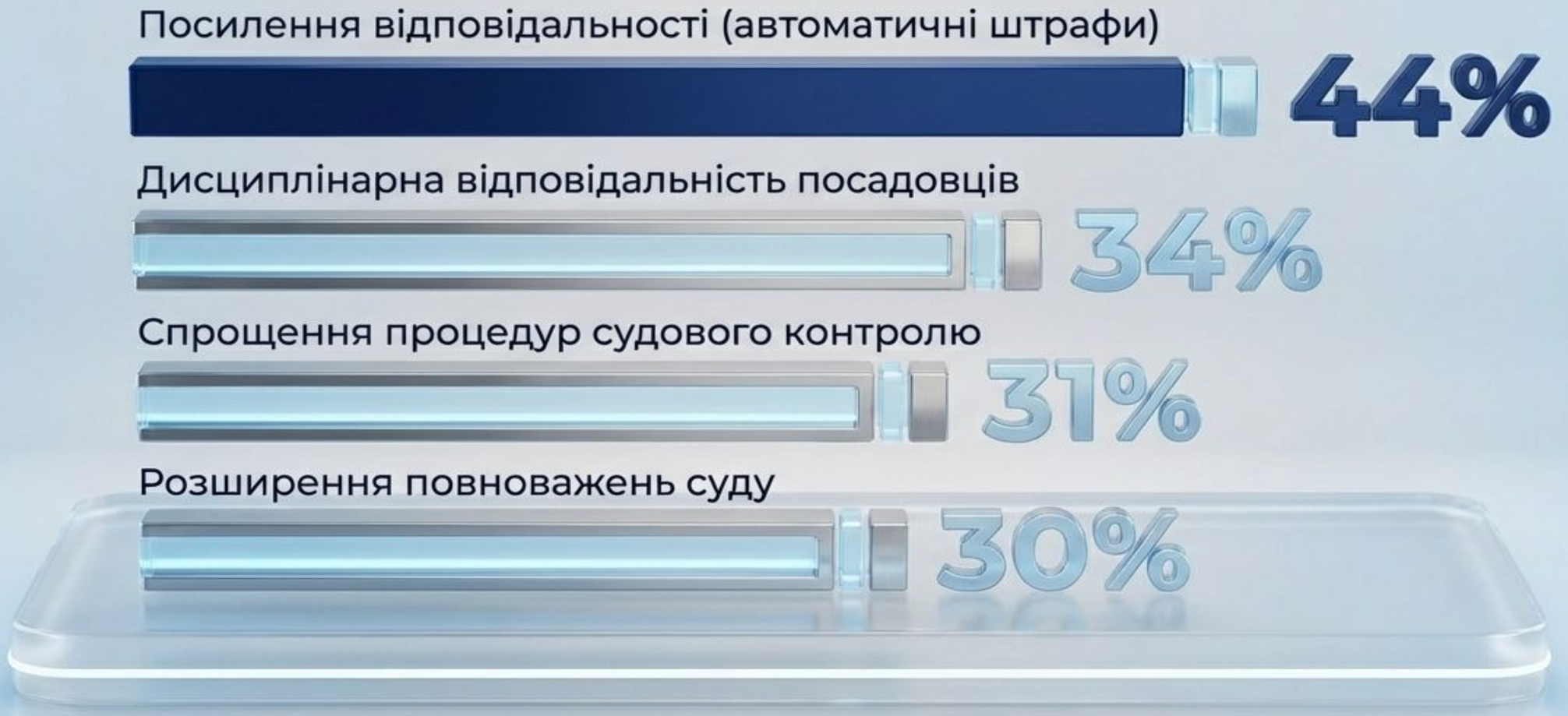

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Оцінка можливих / необхідних змін щодо процедури судового контролю

Чи потребує вдосконалення врегулювання питання судового контролю у процесуальних кодексах, %?

Позиції сторін: Судді проти Позивачів

Позиція Суддів:

- Належне фінансування держорганів
- Чітке визначення суб'єкта відповідальності
- Передати контроль іншим органам

Запит Позивачів:

- Повна автоматизація обміну даними
- Імперативність встановлення контролю
- Жорстка персональна відповідальність

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Позиція Відповідачів та реальні строки

Відповідачі вважають механізми надмірними та пропонують їх скасувати.

28%

протягом 3 місяців

10%

понад 4-6 місяців

32%

рішення висять роками через брак коштів

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Єдиний консенсус: Законодавство та цифровізація

10%

вважають питання повністю врегульованим.

49%

впевнені, що норми потребують негайного вдосконалення.

77%

стейкхолдерів підтримують створення єдиної електронної системи моніторингу.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Загальні рекомендації щодо реформування

Законодавство:
Уніфікація процедур та жорсткі строки.

Бюджет:
Гарантування виплат за рішеннями судів.

Методологія:
Розробка позицій Верховного Суду та методичок.

Відповідальність:
Відокремлення звітності від виконавчого провадження.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Законодавчі зміни: подолання суддівської дискреції

Суть: Зміна формулювань у ст. 382 КАС України.

Було

Суд «може» встановити контроль (позивач доводить необхідність).

Стане

Суд «повинен» зобов'язати у справах проти суб'єктів владних повноважень.

Тягар доказування переноситься на орган влади.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Інститут Астренту як економічний стимул

Грошова санкція за кожен день зволікання, що нараховується автоматично.

Застосовується виключно для рішень зобов’язального характеру (передати майно, підписати документ).

Мета: примус до належної поведінки через фінансовий тиск, а не покарання.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Механізм реалізації Астренту

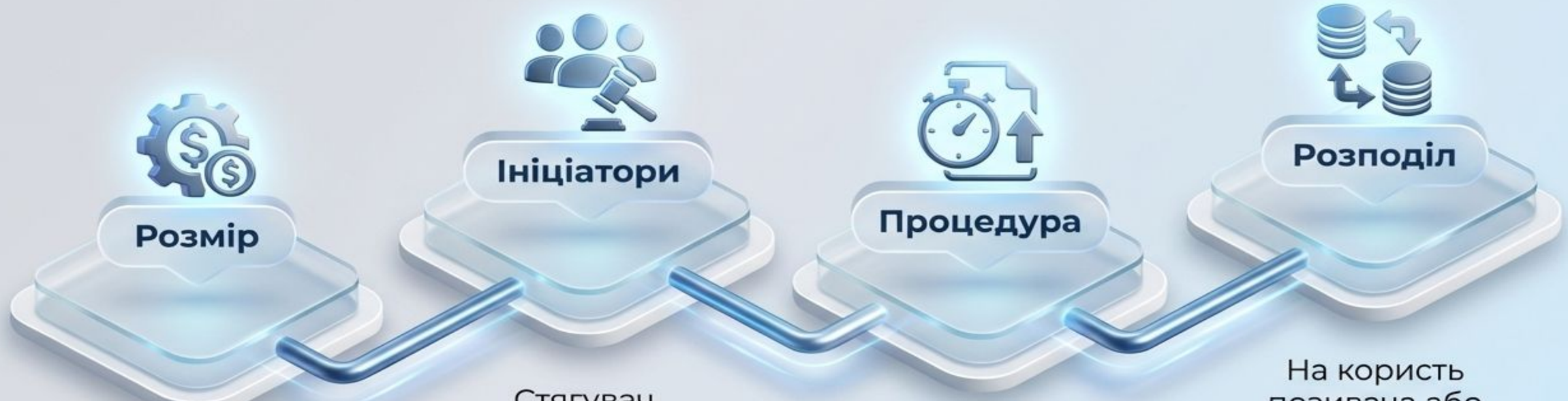

Фіксована ставка (1–5% від прожиткового мінімуму на день).

Стягувач, виконавець або суд.

Скорочений розгляд без зупинки нарахування під час апеляції.

На користь позивача або до бюджету.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Перехід до персональної відповідальності

Штраф має платити конкретна посадова особа, а не державна установа.

Суд витребовує ІПН та паспортні дані керівника протягом 5 днів.

Принцип безперервності: Ротація кадрів не знімає відповідальності з нового керівника.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Електронний кабінет судового контролю автоматизує та зробить процес прозорим

77%

респондентів підтримують створення **єдиної електронної** системи моніторингу в межах **«Е-суду».**

Автоматизований трекінг: Відстеження строків виконання ухвал та подання звітів зі сповіщеннями.

Електронні виконавчі документи: Повноцінна відмова від паперового документообігу.

Публічні дашборди: Відкрита статистика ефективності виконання рішень у розрізі окремих органів влади та регіонів для суспільного контролю.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Судовий контроль ланцюга управлінських дій

Подолання проблеми «відсутності бюджетних асигнувань» у справах проти Казначейства.

Новий підхід до предмета звіту: Суд перевіряє не сам факт виплати, а повний ланцюг управлінських дій посадовців.

Результат: Накладення санкцій за бездіяльність керівника (наприклад, неподання запиту), унеможливлюючи уникнення відповідальності через посилання на бюджет.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Навчальна екосистема для учасників процесу

Подолання браку знань та формування єдиної практики застосування контролю.

Цільова аудиторія:

Судді, адвокати, юристи державних органів (боржників).

Фокус програми:

- Алгоритми дій для розпорядників бюджетних коштів.
- Методика складання «належного звіту» про виконання.
- Розбір типових помилок та обґрунтування заяв про встановлення контролю.

Формат та інструменти:

- Онлайн-модулі з сертифікацією.
- Уніфіковані шаблони документів.
- Чек-листи для самоперевірки.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Напрями подальших досліджень та моніторингу

План наукового та статистичного супроводу реформи судового контролю.

Емпіричне вимірювання ефективності

Збір даних за ключовими критеріями — швидкість, доступність процедур, реальне відновлення порушених прав.

Вплив воєнного стану

Глибокий аналіз зловживань «особливим режимом» (посилання на форс-мажор) як підставою для безпідставного невиконання рішень.

Інтеграція статистики

Запуск централізованого збору даних про стан виконання судових рішень через інструменти ЄСІТС або Вищої ради правосуддя.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Ключові висновки та вектори реформування

Від констатації системних проблем до практичних рішень.

Ключові показники та проблеми

опитаних стикалися з тривалим невиконанням рішень

(37% — систематично).

- Лише 38% вважають механізм контролю в адмінпроцесі цілком ефективним.
- Головні бар'єри: брак держфінансування (58%), відсутність реальної відповідальності (43%).
- Вплив війни: зростання навантаження на тилові суди (30%) та зловживання «форс-мажорами» (24%).

Головні вектори реформування

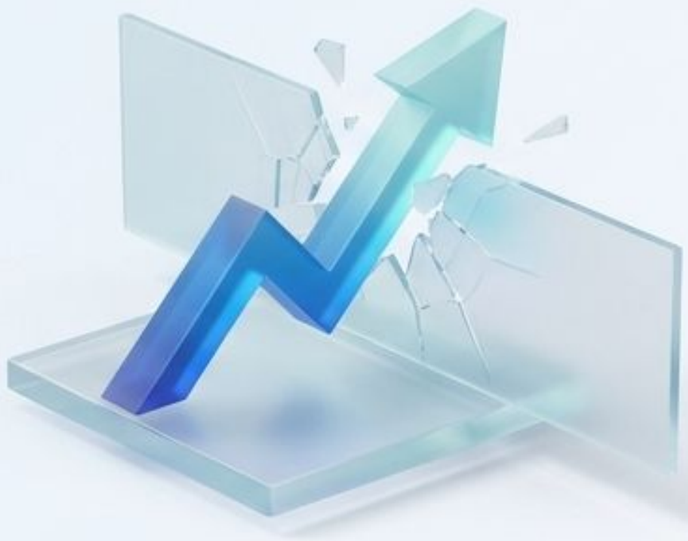

Персоніфікація відповідальності

Перехід від формальних штрафів установи до особистих санкцій проти конкретних керівників-боржників.

Тотальна цифровізація

Автоматизація звітності у «Е-суді» та відкриття даних про стан виконання для суддів і сторін.

Процесуальна визначеність

Уніфікація поняття «судовий контроль» у всіх кодексах (КАС, ЦПК, ГПК) та встановлення жорстких строків.

Верховний Суд
ProJustice Міжрегіональний експертний центр
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Дякую за увагу

Верховний Суд

ProJustice
Міжрегіональний експертний центр

Funded by the European Union

PRAVO-JUSTICE

EXPERTISE FRANCE
GROUPE AFD